Constantin IVANOV
Institutul de Filologie al AŞM
(Chişinău)

TERMENI FOTOGRAFICI CARE AU LA BAZĂ ANTROPONIME

Photographic terms based on anthroponyms

Abstract. The anthroponyms are an important source of photographic terms' formation, those taken from other fields of specialization or those that are exclusively photographic terms. These terms are denominated based on the name of the inventor of a mechanism, a principle, a process, a phenomenon, an experiment or they have denominations given by analogy in some personalities' honour. Moreover, the inclusion of proper names in the photographic terminology is frequently used in current terminology, which gives to the new created term a high degree of accuracy and which represents a tribute to personalities from different fields and disciplines. In this manner, the merit and the impact of a personality in the development of some field do not get into obscurity.

Keywords: photography, photographic terms, anthroponym, interdisciplinary.

Datorită progresului ştiinţific, în fiecare ramură a ştiinţei apare necesitatea unei terminologii speciale pentru a desemna fenomene, obiecte şi tehnologii. Deşi terminologia este studiată pe larg, am ales pentru analiză un domeniu mai puţin explorat. Numită ştiinţă, artă şi tehnică, fotografia şi domeniul fotografic au cunoscut în ultimii ani un progres considerabil de ordin tehnologic şi lingvistic. Totuşi acest avânt este înregistrat insuficient de dicţionarele specializate şi de cele generale, iar interferenţa domeniului fotografic cu diferite domenii generează împrumuturi de termeni. O mare parte din termenii fotografici din limba română actuală au venit din domeniul informatic. Astfel, rolul tehnologiei în arta fotografică este unul esenţial.

Mai mult decât atât, domeniul fotografic a cunoscut în ultimii ani o îndepărtare de domeniul chimiei şi o apropiere mai mare de domeniul informatic. Prelucrarea fotografiilor nu se mai face pe cale chimică, ci pe cale digitală. Prin urmare, migrarea masivă a termenilor informatici în domeniul fotografic se datorează trecerii de la fotografia care necesita folosirea filmului la fotografia digitală. În ciuda popularităţii din ultimul deceniu a aparatului fotografic, care este nedespărţit de individul modern, dovadă în acest sens fiind şi numărul mare de fotografii publicate zilnic pe Facebook şi Instagram – peste 350 de milioane [1], termenii fotografici au un grad înalt de specializare. Datorită funcţiilor automatizate ale aparatului fotografic, procesul de fotografiere este limitat la apăsarea pe buton (sloganul Companiei Kodak: „You press

BDD-A25093 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:29 UTC)

the button, we do the rest" – Tu apeşi pe buton, noi facem restul), termenii fotografici ajung să fie cunoscuți doar de fotografii profesioniști. Întrucât, dacă e să analizăm din punct de vedere diacronic şi sincronic, terminologia fotografică este actualizată continuu grație progresului tehnologic, atât domeniul fotografic, cât şi lexicul terminologic ce defineşte domeniul se îmbogățeşte cu termeni şi concepte noi.

Pentru prima dată termenul *fotografie* este utilizat de către pictorul şi inventatorul francez Hercules Florence în 1834, dar devine cunoscut publicului larg abia în 1839 datorită matematicianului şi astronomului britanic Sir Frederick William Herschel, care a ținut o cuvântare în fața Royal Society din Londra. Forma savantă ce denumeşte domeniul fotografic este creată din două cuvinte preluate din fondul lexical al limbii greceşti – φῶς/τό φωτός, (phos/photos) = lumină şi γράφω (grapho) = a desena, a înregistra. În traducere *ad litteram*, acest termen înseamnă *a desena cu lumină* [2, p. 146-149], iar în limba română actuală termenul este definit ca arta, ştiința sau tehnica de capturare a unei imagini pe o suprafață sensibilă la acțiunea luminii sau a altor radiații electromagnetice cu ajutorul unui sistem de lentile.

O sursă importantă de formare a termenilor fotografici, fie preluați din alte domenii de specializare, fie termeni fotografici propriu-zişi, sunt antroponimele. Aceşti termeni au la bază numele inventatorului unui mecanism, principiu, procedeu, fenomen, experiment sau denumiri date prin analogie în cinstea unor personalități. Mai mult decât atât, includerea numelor proprii în terminologia fotografică este o practică destul de răspândită în terminologia actuală, fapt ce-i conferă termenului nou creat un grad înalt de precizie.

În continuare vom prezenta un corpus de termeni fotografici care au la bază antroponime, însoțiți de comentarii terminologice şi enciclopedice.

Termeni fotografici propriu-zişi care au la bază antroponime. Din această categorie fac parte termenii fotografici al căror domeniu de origine este fotografia şi care nu se regăsesc în lexicul specializat al altor domenii de specialitate:

– *Albert/ efectul Albert* – fotografie realizată în urma a două expuneri, una foarte lungă în momentul fotografierii şi cea de a doua unde fotografia sau materialul fotosensibil este introdus într-o soluție diluată de acid cromic, apoi spălată sumar şi expusă uniform la lumină. Această experiență a fost realizată în 1899 de către E. Albert [3, p. 128];

– *Becquerel*/ e*fectul Becquerel* – fenomen datorat unei sensibilizări de tip pancromatic a clorurii de argint, fapt ce permite obținerea de copii cu gradație moale de pe negative foarte contrastante. Acest efect a fost obținut pentru prima dată de către E. Becquerel în 1841 [3, p. 41, 128];

– *belinografie/belinogramă* (sinonim: *telefotografie*) – procedeu ce permite transmiterea la distanță a imaginii fotografice prin intermediul firului telefonic sau al undelor radiofonice. Acest procedeu a fost inventat de inginerul şi fizicianul francez Eduard Belin în 1907 [3, p. 41];

– *daghereotipie/daghereotipie, daghereotip/daghereotip, redaghereotipare* – termenul de bază vine de la primul procedeu fotografic reuşit, datorită căruia a fost posibilă

BDD-A25093 © 2016 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:29 UTC)

fotografierea unui obiect. Aparatul care permitea realizarea unei dagherotipii era numit dagherotip, iar copierea imaginii se realiza prin redagherotiparea originalului. Acest prim procedeu fotografic a fost dezvoltat şi pus la punct de către Louis Jacques Mande Daguerre în urma colaborării cu Joseph Nicéphore Niépce. Principiul care va purta numele de dagherotipie a fost prezentat publicului larg în 1839 de către omul de ştiinţă François Arago, la Academia de Ştiinţe şi Academia de Arte frumoase din Franţa [2, p. 94-95];

– *efectul Clayden* – fotografie realizată în două expuneri pe aceeaşi emulsie. Efectul a fost constatat de către A. W. Clayden în 1899 [3, p. 128-129];

– *efectul Eberhard* (numit şi *efect de vecinătate*) – termen ce caracterizează în general o imagine al cărei subiect este desprins de fundal, unde se poate observa o accentuare a liniilor de delimitare dintre o suprafaţă expusă puternic şi una expusă slab. Acest fenomen mai este numit *efect de vecinătate* sau *efect de apropiere*, care a început să fie cercetat din 1912 de către Emberhard [3, p. 129-130];

– *efectul Herschel*, *prismă Herschel* – primul termen se referă la procedeul prin care imaginea latentă este slăbită progresiv, în urma influenţei unei lumini roşii, chiar până la dispariţia ei. Folosit de cele mai multe ori pentru obţinerea copiilor mai puţin contrastante de pe un negativ atunci când nu poate fi copiată pe hârtie cu gradaţia moale. Cel de-al doilea termen se referă la dispozitivul ce permite observarea petelor solare, plajelor şi granulaţiei solare, folosit în domeniul fotografic atunci când e nevoie de fotografiat soarele şi eclipsele solare. Termenul în cauză nu este unul exclusiv fotografic, ci este preluat din domeniul astronomic. Aceşti termeni vizează numele astrologului englez Sir Frederick William Herschel (1738 – 1822), care a fost preocupat de studierea efectelor razelor soare [3, p. 130-131];

– *efectul Kron* – vizează fotografia realizată cu ajutorul unei lumini puternice, precum este blitzul sau lampa fulger, şi care necesită un timp de developare mai lent a negativelor. Acest efect a fost constatat în 1914 de către E. Kron [3, p. 131];

– *efectul Russel* – capacitatea unui agent, altul decât lumina, de a produce o imagine latentă într-o emulsie fotografică. Pentru prima dată acest efect a fost constatat de către W. J. Russel în 1898 şi cercetat de către Luppo Cramer, S. E. Sheppard, E. P. Wightman, W. Clarck ş.a. [3, p. 131];

– *efectul Sabattier* – expunerea intenţionată la lumină în procesul de developare a filmului fotografic pentru a obţine o inversare a tonurilor de negru-alb, adică zonele întunecate devin luminate şi zonele luminate devin întunecate, şi o linie subţire de culoare neagră în zonele de contrast ridicat. Un asemenea experiment a fost făcut pentru prima dată în 1850 de către medicul şi omul de ştiinţă Armand Sabattier [4, p. 1049-1051]. Deşi termenul poate fi considerat învechit din cauza procesului de realizare a acestuia, efectul Sabattier poate fi obţinut cu ajutorul programelor de editare a fotografiei digitale, însă termenul care va caracteriza efectul vizat va fi *solarizare*;

– *efectul Sterry* – atenuarea contrastului de imagine prin introducerea unei hârtii fotosensibile într-o soluţie de bicromat de potasiu între expunerea la lumină şi developare. Acest efect permite copierea imaginilor a căror scară valorică se întinde între alb şi cenuşiu şi a fost constatat în 1904 de către J. Sterry [3, p. 132];

BDD-A25093 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:29 UTC)

– *efectul Villard* – distrugerea de către lumina obişnuită a unei imagini latente, expusă mai întâi la razele X, sau însumarea acestor efecte dacă procedeul este efectuat invers, mai întâi expunerea la lumină şi apoi expunerea la razele X. Un asemenea experiment a fost efectuat de către P. Villard în 1907 [3, p. 132];

– *cercurile lui Newton* – deşi este un termen inspirat din domeniul opticii şi al fizicii, este folosit strict în domeniul fotografic şi în imprimerie şi reprezintă o serie de cercuri concentrice cu tentă luminoasă şi întunecată ce se manifestă în zonele clare ale unei imagini. Acest termen a fost numit în cinstea savantului englez Isaac Newton, primul care a studiat fenomenul în 1717 [3, p. 53];

– *Hektor* – termen folosit de Leica pentru obiectivele cu luminozitate f: 4,5. Deşi este un termen dat de către Max Berec, care a proiectat linia de lentile originale pentru Leitz, în cinstea câinelui său *Hektor*, termenul are la origine un nume propriu, nicidecum zoonim, şi din aceste considerente putem afirma ca este un eponim, tocmai pentru a evita orice speculaţii privind originea lui.

Termeni fotografici interdisciplinari care au la bază antroponime. Din această categorie fac parte termenii fotografici care se regăsesc în structura conceptuală a mai multor domenii de specialitate, preluaţi de terminologia fotografică. În ultima perioadă terminologia fotografică relaţionează tot mai mult cu terminologia altor domenii tehnico-ştiinţifice, în special cu terminologia informaticii, fapt ce permite preluarea termenilor/lexicului specializat şi extinderea fondului terminologic din domeniul fotografic.

– *Bluetooth* – definit ca „interconexiune între dispozitivele electronice prin intermediul undelor radio” [5, p. 60] într-un dicţionar general, iar în dicţionarul din domeniul informatic apare următoarea definiţie „Protocol creat de Bluetooth Special Interest Group pentru dispozitivele electronice de conectare fără fir” [6, p. 49]. Odată cu dezvoltarea noilor tehnologii de realizare a fotografiilor, adică digitizarea acestora, şi cu implementarea noii specificaţii ce permite conexiunea şi transferul de date în mai multe aparate foto sau device-uri cu o cameră foto încorporată, termenul a fost preluat de domeniul fotografic şi reprezintă doar una din opţiunile de conectare şi de transfer al datelor dintre aparatul de fotografiat şi imprimantă, calculator sau orice alt dispozitiv. Cuvântul *Bluetooth* este traducerea în engleză a cuvântului scandinav *Blatand*, care nu este altceva decât un epitet al regelui Harald I Gormsson al Norvegiei şi Danemarcei (sec. al X-lea), Harald Dinte Albastru (în engleză Harald Bluetooth), propus ca termen în 1997 de către Jim Kardach, inginer la Compania Ericsson şi dezvoltator al sistemului ce permite comunicarea între telefoanele mobile şi calculatoare. Termenul a fost acceptat tocmai datorită legendei despre regele Harald I al Danemarcei, supranumit Harald Bluetooth, care a reuşit să unească triburile daneze într-un singur regat, şi asemănării acestor fapte eroice cu tehnologia dezvoltată de Jim Kardach – specificaţie ce uneşte toate protocoalele de comunicaţii într-un singur standard universal [7, potrivit siteului oficial al Companiei Ericsson];

– *Celsius* – deşi este un termen din domeniul fizicii, acceptat de Sistemul Internaţional de Măsuri şi Greutăţi (SI), acesta a fost preluat de domeniul fotografic

BDD-A25093 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:29 UTC)

ca indice de măsurare a temperaturii soluțiilor folosite în fotografie şi a gradului de încălzire a senzorului unui aparat foto sau video. Scara termometrică centimală a fost denumită *Celsius* în cinstea astronomului şi fizicianului suedez Anders Celsius (1701-1744) [3, p. 52].

– *Kelvin* – preluat din domeniul fizicii ca unitate de măsură a temperaturii în SI, prin extensiune, în domeniul fotografic reprezintă unitatea de măsură a temperaturii de culoare, adică „temperatura la care încălzim un corp negru absolut pentru a genera o rază de lumină cu un spectru caracteristic" [2, p. 292]. Termenul este numit în cinstea fizicianului britanic William Thomson, lordul Kelvin (1824–1907), care a propus scara termometrică ce îi poartă numele. Mai mult decât atât, lordul Kelvin a studiat mareele, a inventat galvanometrul, voltmetrul, dispozitivul mecanic de integrare a ecuațiilor diferențiale etc. [8, p. 145]. Astfel, termenul *Kelvin* se specializează în domeniul fotografic şi exprimă un alt conținut conceptual;

– *Lambert* – specific domeniului fizicii şi preluat de terminologia fotografică, termenul reprezintă unitatea de măsură a strălucirii corpurilor în sistemul CGS (centimetru gram secundă), determinată de matematicianul, astronomul şi fizicianul german de origine franceză Johann Heinrich Lambert (1728–1777) [3, p. 223];

– *lentila Fresnel* – noul tip de lentilă a fost inventat de inginerul şi fizicianul francez Jean Augustin Fresnel (1788–1827), numită ulterior în cinstea lui, care este utilizată în construcția farurilor maritime, pentru dotarea proiectoarelor de mare capacitate şi pentru construcția obiectivelor foto [3, p. 177];

– *joule* – în dicționarele terminologice de specialitate termenul este definit ca „unitate de măsură în SI pentru lucru mecanic, energie (mecanică, electromagnetică, radiantă, sonoră etc.) şi cantitatea de căldură, definită ca lucru mecanic produs de o forță de un newton când punctul ei de aplicare se deplasează cu un metru" [9, p. 32]. În terminologia fotografică ca şi în terminologia fizicii, *joule* reprezintă unitatea de măsură a energiei, însă în domeniul fotografic este folosită pentru măsurarea puterii blițurilor. Această unitate de măsură din Sistemul Internațional a fost numită în cinstea fizicianului englez James Prescot Joule, 1818–1889;

– *watt – Dicționarul de mărimi fizice şi unități de măsură* definește *watt-ul* ca „unitate de măsură a puterii în SI, definită ca puterea ce corespunde executării unui lucru mecanic de joule într-o secundă" [9, p. 58]. În terminologia fotografică este folosit termenul *watt* ce definește unitatea de măsură a puterii unui consumator electric, în cazul de față al aparatului de fotografiat, al luminii externe ş.a., dar şi *watt-sec* (watt-secundă) ce reprezintă unitatea de măsură a energiei consumate de un consumator electric într-o unitate de timp. Denumirea acestei unități de măsură este dată în cinstea lui James Watt, matematician, inventator şi inginer scoțian (1736–1819) [8, p. 299].

În ceea ce privește forma termenilor fotografici care au la bază antroponime, se disting mai multe categorii: 1) termeni formați din unități lexicale în care antroponimul este precedat de un substantiv comun: *efectul Sterry, efectul Emberhard, lentila Fresnel, procedeul Jacobson, prismă Herschel* ş.a.; 2) termeni formați din unități lexicale în care antroponimul este legat de substantivul comun care îl precedă: *cercurile lui Newton*;

BDD-A25093 © 2016 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:29 UTC)

3) termeni care au elemente de compunere savantă: *dagherotipie, dagheeotip, redagherotipare, belinografie/belinogramă* ş.a. şi 4) termeni în care antroponimul denumeşte de sine stătător unităţi de măsură: *Celsius, watt, joule, lambert, kelvin* ş.a., tehnologii precum *Bluetooth*, obiecte precum *Hector* (cu referire la lentilă) şi uneori efecte: *Becquerel* (cu referire la *efectul Becquerel*).

O mare parte din termenii fotografici propriu-zişi care au la bază antroponime sunt tot mai rar întrebuinţaţi de specialiştii în domeniu, datorită progresului tehnologic din ultimii ani şi implementării fotografiei digitale. La nivelul discursului strict specializat, termenii fotografici care au la bază antroponime sunt utilizaţi în funcţie de nivelul de cultură al specialiştilor din domeniul fotografic sau pentru redactarea unor studii ce ţin de istoria fotografiei. Or, un asemenea fenomen este absolut firesc odată ce procesul şi mijloacele de realizare a fotografiilor devin tot mai accesibile publicului larg.

Termenii fotografici, şi nu numai, care îşi au sursa în antroponime denotă un grad înalt de specializare, fiind opaci pentru publicul larg, ceea ce presupune o bună cunoaştere a domeniului fotografic. Pe lângă faptul că aceşti termeni au un grad înalt de opacitate, există şi unităţi terminologice care au căpătat valori comune precum: *watt, Celsius, joule, Bluetooth*. Practica de a atribui numele unui cercetător sau inventator fenomenelor fizice este un omagiu adus personalităţilor din diferite discipline ştiinţifice, ceea ce face ca meritul şi impactul pe care l-a avut o personalitate în dezvoltarea unui domeniu ştiinţific să nu intre într-un con de umbră.

Referinţe bibliografice

1. http://mashable.com/2013/09/16/facebook-photo-uploads/#ZNeaxNuwHEqc (vizitat la 15.09.2016).

2. *Dicţionar ilustrat de termeni fotografici*. Coordonator de proiect Cristina Ţintă. Editura Filos, Bucureşti, 2014. p. 311.

3. Mircea Novac. *Fotografia de la A la Z*. Editura Tehnică, Bucureşti, 1973. p. 445.

4. *Encyclopedia of twentieth-century photography*. Lynne Warren, editor. Volumes I-III. Published in 2006 by Routledge, Taylor & Francis Group, New York, 2006. p. 1849.

5. *Dicţionarul universal ilustrat al limbii române*. Vol. II, Editura Litera, Bucureşti, 2010. p. 360, 12 volume.

6. Random House Webster's. *Calculator şi internet*. *Dicţionar Explicativ*. Traducere şi adaptare: Mihai Danciu, Editura Corint, Bucureşti, 2003. p. 300.

7. http://www.ericssonhistory.com/changing-the-world/Anecdotes/The-history-of-Bluetooth-/(vizitat la 3.10.2016).

8. Radu Muşat. *Nume proprii – nume comune: dicţionar de antonomază*. Editura Polirom, Iaşi, 2006. p. 311.

9. Teodora Gorceac. *Dicţionar de mărimi fizice şi unităţi de măsură: român-rus-francez-englez*. Centrul Naţional de Terminologie, Chişinău, 2004. p. 72.

BDD-A25093 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:29 UTC)